

10 MADDEDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ NEDİR?

Aile Akademisi Derneği

aile
akademisi

1. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'nin (TCE) Anlamı

Feminist gruplar cinsiyeti ikiye ayırmaktadır. Onlara göre bir doğuştan getirdiğimiz biyolojik cinsiyet (sex) bir de sonradan kazandığımız cinsiyet vardır. Sonradan kazanılan cinsiyete toplumsal cinsiyet (gender) denilmektedir. Kadınla erkeğin sosyal rol ve davranışlarının sebebi doğuştan getirdiği farklılıklar değildir. **Bu nedenle kadınlık ve erkeklik davranışları yeniden kurgulanıp değiştirilebilir.** Kadınlara bugün bildiğimiz geleneksel anlamdaki erkeklik rolleri, erkeklere de kadınlık rolleri yüklenebilir. Bugün yapılmaya çalışılan şey de budur. Bunun farkında olan akademisyenlerden biri olan Harvard Üniversitesi'nden Dr. Brizendine buna ilişkin şöyle söylemektedir:

“Oysa bize insanlardaki cinsiyet ayrımının ailelerin çocukları kız ya da erkek olarak yetiştirmelerinden kaynaklandığı öğretilmişti. Bugün bunun tamamen doğru olmadığını biliyoruz.”, **“Özgür irade ve politik olarak doğru davranmak adına biyolojinin beyin üzerindeki etkisini görmezden gelmeyi deniyoruz, kendi doğamızla savaşıyoruz”**[1]

Gerçekten de TCE bilimsel bir temelden çok, ekonomik ve politik amaçlara sahiptir. **Kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarının sosyal rol ve davranışlarını da biçimlendirdiğini gösteren pek çok bilimsel araştırma yapılmıştır.**[2] Ne var ki, bu tür çalışmaları yapan akademisyenlerin sesi kısılmakta, dışlanmakta ya da görmezden gelinmektedir. Bu ise en çok "ayrımcılık" sopası kullanılarak yapılmaktadır.

[1] Bkz. Louann Brizendine, Kadın Beyni, Say Yayınları: İstanbul.

[2] Bu araştırmalar için "Bilimsel Araştırmalarda Kadın Erkek Farklılıkları" araştırmamıza bakınız.

2. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığının Anlamı

Ayrımcılık, feminist örgütlerin tasarladıkları kadın ve erkek modelini gerçekleştirebilmek için en sık kullandıkları gerekçedir. "Ayrımcılık" oldukça kullanışlı bir gerekçedir çünkü içinde gerçeklikler taşır. Bu gerekçeye dayanarak ulusal ve küresel politikalar yapılmakta, uluslararası sözleşmeler imzalanmakta ve hukuk sistemi değiştirilmektedir. **Halbuki "ayrımcılık" kavramı altında kadın-erkek arasındaki biyolojik temelden kaynaklanan kimi farklılıklar da yok sayılmaktadır.** Bugün genetik mühendisliği alanındaki gelişmeler, biyolojik temelde de müdahaleler yapılacağına bir işareti olarak görülebilir.

Diğer taraftan kadının iş dünyasında ve özellikle cinsellik endüstrisinde maruz kaldığı sömürü yeterince ele alınmamakta, hatta TCE savunucuları tarafından kadının cinsellik endüstrisindeki uğradığı sömürü "seks işçisi" kavramıyla meşrulaştırılmakta, tahkim edilmektedir.

3. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Savunucularına Göre Din Bir Ayrımcılık Kaynağıdır

Toplumsal cinsiyeti tanımlarken resmi belgelerde geçen "toplum" kavramı toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları tarafından başka metinlerde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. **Bu yaklaşıma göre, özellikle geleneksel değer yargıları, örf ve dinin ayrımcılığın asıl kaynakları olduğu iddia edilmektedir.** Burada sadece bazı uygulamaların eleştirilmediğine, toptan bir karşı duruşun olduğuna dikkat çekmek gerekir. Örneğin, toplumsal cinsiyet eşitliği savunusu yapan temel metinlerden birinde şu ifadeler yer almaktadır: *"...bu dinlerin dayattıkları toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve eşitsiz cinsiyet ilişkilerini sorgulama; kısacası din olgusuyla bir hesaplaşma gereksinmesiyle yüz yüze olduklarını düşünüyorum."*[3]

[3] Bkz. Prof. Dr. Fatmagül Bertay, Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metis Yayınları: İstanbul

4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Savunucularına Göre Aile Kadın İçin Tehlikeli Bir Kurumdur

Toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları aileyi bir tehdit ve tehlikeli bir mekan olarak görmektedir. Çünkü onlara göre aile, erkek egemen kültürün devamını sağlayan ataerkil bir kurumdur. Bu sebeple feminist perspektifle yapılan araştırma ve haberlerde aile şiddetin üretildiği bir mekan olarak tanıtılmakta ve aile şiddet kavramı ile birlikte anılmaktadır.

Örneğin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın da bileşenleri arasında olduğu Türkiye'de Aile İçi Şiddet araştırmasında bu açık bir şekilde ifade edilmektedir. *"Araştırma sonuçları hem kadınlar hem de toplum tarafından en güvenli ortam olarak düşünülen ailenin aslında kadınlar için güvenli bir ortam olmadığını göstermektedir. 10 kadından 4'ünün birlikte yaşadıkları erkekler tarafından şiddete maruz kalmaları, aile ortamının kadınlar için tehdit edebilecek bir kurum haline dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum çalışmanın bulguları dikkate alınarak, Türkiye'nin temel politikalarından birisi olan ailenin güçlendirilmesi politikasının, kadının güçlendirilmesi bakış açısı ile yeniden değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir."* Halbuki dikkatli bir şekilde incelendiğinde, bu araştırmalarda manipülasyon, algı yönetimi ve çarpıtmaların kullanıldığı görülmektedir.[4]

[4] Bu araştırmalardaki çarpıtma ve manipülasyonlara ilişkin "Türkiye'de ve Dünyada Kadına Şiddet" araştırmamıza bakınız.

5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Cinsel Özgürlük Söylemi

Toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları namus kavramını ataerkil bir kavram olarak ele almaktadır. Buna göre namus kavramı kadının erkek tarafından kontrol edilmesini sağlayan; ayrımcılık ve şiddet üreten bir kavram olarak ifade edilmektedir. **Bu yüzden kadın hareketlerinin talepleriyle TCK'dan edep, ırz, namus haya gibi kavramlar çıkarılmıştır.**[5] Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, kadının "annelik rolüne" yapılan vurguyu **tehlikeli** olarak değerlendirmektedir.[6] Son yıllarda özellikle üreme teknolojilerindeki ilerlemeler kadının annelik rolünü en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Evlenmeden (sperm bankaları) doğurmadan (yapay rahim) ve emzirmeden (süt bankaları) mümkün olabilecek bir "anneliğin" imkânları var edilmeye çalışılmaktadır. Hatta bugün yumurta bankalarının da devreye girmesiyle "erkek" ve "kadına" ihtiyaç duyulmadan çocuk üretiminin mümkün olduğu söylenebilir.

TCE savunucuları 18 yaşın altındaki evliliklere karşı çıkarken **15–18 yaş arasındaki karşılıklı rızaya dayalı cinsel birliktelikleri savunmaktadır.**[7], [8]

[5] Türkiye'de yasal mevzuatın feminist perspektifle yeniden düzenlenişinden yaşanan gelişmeleri şu makaleden takip edebilirsiniz: <http://aileakademisi.org/yazi/turkiye%E2%80%99de-aileyi-kamunun-denetimine-acmak-kadina-siddet-cinsel-istismar-ve-hukukun-manipulasyo>

[6] Konuya ilişkin Av. Muharrem Balcı'nın "Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ne Getirir, Ne Götürür" başlıklı sunumunu inceleyiniz: <http://www.muhamrembalci.com/toplumsal-cinsiyet-esitligi.php> (Ayrıca, bu sitede konuya ilişkin pek çok makale derlenmiştir.)

[7] Bkz. Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor için STK Gölge Raporu, Sayfa:9, http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/02/CedawTR_6-gozden-gecirme-golge-rapor.pdf?fbclid=IwAR3plRBBLaTWbLojc43tCBj6sUxS1gYdtFeMnKgnYGHAJCDwY4Tu4N3YdxA

[8] Konuya ilişkin kapsamlı bir analiz için Ahmet Hakan Çakıcı'nın Ailesiz Toplum yazısını okuyunuz: <http://ahmethakancakici.blogspot.com/2018/11/ailesiz-toplum-modern-family-ya-sonras.html>

6. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikalarını Kimler Desteklemektedir?

TCE hem pek çok Batılı devlet hem de pek çok Batılı uluslararası kurumlar tarafından desteklenmektedir. Bunlar arasında **Almanya Büyükelçiliği, ABD Büyükelçiliği, Avrupa Birliği, Ford Vakfı, Rockefeller Vakfı, Fransa Büyükelçiliği, İsviçre Büyükelçiliği, Soros Vakfı, Norveç Büyükelçiliği, Danimarka Büyükelçiliği** gibi kurumlar bulunmaktadır.[9]

Ulusal ve küresel sermaye TCE'nin desteklenmesine özellikle büyük önem vermektedir. Türkiye'de TÜSİAD TCE'nin en güçlü destekçileri arasındadır. TÜSİAD TCE'yi yaygınlaştırmak için bünyesinde bir çalışma grubu da oluşturmuştur.[10] Ayrıca ismini de (Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği) "adam" kelimesinin "ayrımçı" olduğu gerekçesiyle geçtiğimiz yıl değiştirmiştir.

Ulusal ve küresel sermayenin toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemesinin arkasında kadının istihdamının arttırılıp "ucuz iş gücü" oluşturulması yatmaktadır.

[9] Daha geniş bir liste için KAOS GL'nin yayınladığı "Fon Rehberi"ne bakınız:
http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/k/a/kaos_gl_rehber_web_ver02.pdf?fbclid=IwAR195_TGeXdAA7j9sjqKbsyveotlpm566H1kXeaFzBZFUnLqKp-JfD9Gyh0

[10] <https://tusiad.org/tr/toplumsal-cinsiyet-esitligi-cg>

7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Cinsel Yönelim

Biyolojik cinsiyetten farklı olarak, heteroseksüel, homoseksüel ve biseksüel olmak üzere 3 farklı cinsel yönelim tanımlanmaktadır. Heteroseksüel, karşı cinsiyetteki bireylere cinsel ve romantik anlamda ilgi duymayı, Homoseksüel aynı cinsiyetteki bireylere cinsel ve romantik anlamda ilgi duymayı ifade etmektedir. Erkek homoseksüellere gay, kadın homoseksüellere lezbiyen denmektedir. Biseksüel ise hem aynı hem de karşı cinsiyetteki bireylere cinsel ve romantik anlamda ilgi duyma olarak ele alınır.

LGBTİQ+'nın Açılımı Nedir?

Farklı cinsel yönelimleri kullanmak için kullanılan bir kısaltmadır. L (Lezbiyen) kadın olup kendi cinsine cinsel ve romantik ilgi duyan, G (Gey) erkek olup kendi cinsine cinsel ve romantik ilgi duyan, B (Biseksüel) hem aynı, hem karşı cinse cinsel ve romantik ilgi duyan, T (Transeksüel) operasyon geçirerek bedenlerini karşı cinsiyetin bedenine dönüştüren, İ (İnterseks) bedenleri ve üreme sistemleri tam olarak erkek ya da kadın üreme sistemi olmayan, Q (Questioning) henüz LGB olup olmadığına karar verememiş bireyleri, + ise kendini herhangi bir cinsiyet kimliğinde tanımlamayan bireyleri ifade etmek için kullanılır.

TCE ve cinsel yönelim savunucuları arasında güçlü bir iş birliği söz konusudur. Toplumsal cinsiyet eşitliği savunusu yapan pek çok metinde aynı zamanda cinsel yönelim savunusu da yapılmaktadır. **Feminist örgütlerin Türkiye'de en önemli kazanım olarak gördükleri İstanbul Sözleşmesi'nin 4. maddesinin 3. fıkrası eşcinsellik ve biseksüelliği de güvence altına almaktadır.**[11] Ayrıca Türkiye'deki en eski eşcinsel dernek olan KAOS GL'nin yayınladığı fon rehberinde 79 devlet ve STK bazındaki uluslararası örgüt LGBT çalışmalarının yaygınlaşması için fonlama yapmaktadır. Bu örgütlerin büyük bir kısmı aynı zamanda TCE çalışmalarını da desteklemektedir.[12] Bu bakımdan TCE çalışmaları aynı zamanda LGBT örgütlerin üzerinden gideceği yolun taşlarını da döşemektedir.

[11] Bu sözleşmenin ayrıntılı bir analizi için "Ailenin Sonu mu: Aile Politikaları ve İstanbul Sözleşmesi" araştırmamıza bakınız.

[12] Yedinci dipnotta verilen kaynağı inceleyiniz.

8. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (ETCEP) Projesi Nedir?

TCE politikaları bakanlıklar arası bütünleşik bir politika olarak uygulandığı için her bakanlık kendi hedef grubuna yönelik çalışmalar planlamakta ve uygulamaktadır. Bunların Milli Eğitim politikalarındaki örneklerinden birisi ETCEP'tir. **"Yeniden yazmaya var mısınız?" sloganıyla toplumsal kadın-erkek rollerinin yeniden yazılmasını hedeflemekte ve bunu da öğrenciler üzerinden gerçekleştirmektedir.** 2 yıl boyunca pilot uygulama olarak 10 ilde, 40 okulda yürütülmüş, **57.000 öğrenciye** ulaşılmıştır. Projenin pilot uygulama sonrasında sürdürülebilirliğinin sağlanacağı çeşitli yetkililer tarafından ifade edilmiştir. **Proje British Council ve AB tarafından finanse edilmektedir.** Ancak Milli Eğitim Bakanlığı 6 Ocak 2019 tarihinde yaptığı açıklamada, " Bakanlığımızın gündeminde bu alanda devam etmekte olan bir proje yoktur." ifadesine yer verilmiştir. Ancak bu açıklama tatmin edici değildir.[13]

[13] MEB'in açıklamasına ilişkin Aile Akademisi'nin yaptığı basın açıklaması için bkz.: <http://aileakademisi.org/basinaciklamasi/etcep-hakkinda-basin-aciklamasitoplumsal-cinsiyet-esitligi-politikalarina-tamamen-so>

9. Türkiye'de TCE Politikalarının Yasal Dayanakları Nelerdir?

Türkiye, uluslararası mevzuatlar çerçevesinde TCE eşitliği politikasını bakanlıklar üstü bir ana bir politika haline getirmiştir. Türkiye'nin, 2011 Mayıs ayında ilk imzacısı olduğu, kısa adı "İstanbul Sözleşmesi/Konvansiyonu" olan uluslararası sözleşme bu perspektife dayanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 5 yıllık TCE Ulusal Eylem Planı (2008–2013) hazırlamış ve uygulamış ve TCE politikasına dayalı uluslararası belgeleri esas alan kanun ve yönetmelikler çıkarmıştır. 2012 yılında ise İstanbul Sözleşmesi'ne dayanarak "Aileyi Koruma ve Kadına Şiddeti Önleme Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun, özellikle "kadının beyanının delil ve belge aranmaksızın esas kabul edilmesi" sebebiyle kamuoyunda tepki çekmiştir.[14] **Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları, sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yürüttüğü bir politika olarak değil, bakanlıklar arası bütünleşik bir politika olarak uygulanmaktadır.** Bu uygulama Ulusal Eylem Planı'nda ve AB müktesebatında "Gender Mainstreaming" stratejisi olarak isimlendirilmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği ilişkilerinin gündelik yaşama yansıtılması için politik karar alıcıların gerçekleştirdiği etkinlikleri entegre eden politik ve teknik bir süreç olarak açıklanmaktadır. **Örneğin devletin yaptığı dokuzuncu ve onuncu kalkınma planları TCE'ye duyarlı olarak yapılmıştır.**

[14] Konuya ilişkin Sema Maraşlı'nın "Kadın Lobisi ve Yargı Bağımsızlığı" yazısı için bakınız: <http://www.cocukaile.net/kadin-lobisi-ve-yarginin-bagimsizligi/>

10. TCE Politikalarına Neden Karşı Çıkılmalıdır ve Neler Yapılabilir?

- * Ülkemizde “toplumsal cinsiyet eşitliği” temel bir politika olmasına rağmen, bu kavramın ne anlama geldiğiyle, toplumsal sonuçları ve değerlerimizde yaratacağı erozyonla pek ilgilenilmemektedir.
- * “Toplumsal cinsiyet eşitliği” diye bir şeyin mümkün olup olamayacağı ya da bu kavramın bilimsel mi yoksa politik bir argüman mı olduğu konuları tartışılmamıştır.
- * Toplumsal cinsiyetin kültür tarafından şekillendiğini savunan aktivist ve kuramcıların bize hangi kültürün toplumsal cinsiyet algısını esas almamızı önerdiği tartışılmamaktadır. Önerilen cinsiyet algısının doğruluğu bir hipotezden ibarettir.
- * TCE'nin en iyi uygulandığı ülkelerde (İzlanda, Finlandiya, İsveç, Norveç) kadın ve aileye yönelik problemler önlenememiş değildir. Aksine kadına yönelik şiddet, boşanma, intihar, bağımlılık oranları oldukça yüksektir.
- * Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine dayalı politikalar erkek ve kadını birbirine karşı rekabete yöneltmekte ve çatışma dilini kullanmaktadır.
- * Kendi kültür ve medeniyet kodlarına uygun olmayan ve muhtevası tam irdelenmeden ve de araştırılmadan uygulanan politikalar kadına yönelik sorunları çözmeyecek, bilakis artıracaktır. Nitekim İstanbul Sözleşmesi'nin imzalandığı 2011 yılından bu yana kadın cinayetleri giderek artmaktadır.
- * Toplumsal cinsiyet gelenek/örf/din gibi kaynakları "ayrımcılık" üreten bir tehdit olarak tanımlayıp, çocuğun, Batılı feminist ve LGBTİ lobisinin kadınlık ve erkeklik anlayışına göre yetişmesine hizmet edecektir. Böylelikle toplumun tamamı sömürüye açık hale gelecek, bu sömürüye direnme odakları devreden çıkarılacaktır. Böylelikle yeni yetişecek nesiller seküler, hedonist, materyalist değerler sistemini içselleştirmiş, kendi değerlerine yabancılaşmış şekilde yetişecektir.

Neler Yapılabilir?

* TCE'yi esas alan tüm yasal anlaşmalardan ve çalışmalardan bir an önce vazgeçilmelidir. Nitekim Hırvatistan'da İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanması geniş ölçekli tepkilerle karşılanmış, Macaristan, üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları programını yasaklamış, Bulgaristan Anayasa Mahkemesi ise İstanbul Sözleşmesi'nin anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir.

* Kadın ve erkeğin cinsiyet kimliğinden kaynaklanan farklılıkların sosyal yaşamda ne gibi farklılıklara yol açacağı konusu ajite edilmeden bilimsel ve ilmi veriler ışığında değerlendirilmelidir.

* Kadın ve erkeklik rollerine ilişkin yerleşik algılara toptancı bir şekilde yaklaşılmamalıdır. Olumlu algı ve uygulamalar desteklenmeli, olumsuz algı ve uygulamalar değiştirilmeye çalışılmalıdır.

* Cinsiyet ayrımcılığının kaldırılmasının yolu kadının erkeklik, erkeğin de kadınlık rollerine yaklaştırılması değildir. Bu, cinsiyet ayrımcılığının değil, cinsiyetler arasındaki farklılığın kaldırılmasına hizmet eder. Erkeğin de kadının da yapabileceği ortak iş, görev ve roller olduğu gibi cinsiyet farklılıklarından kaynaklı olarak her bir cinsiyetin daha kolay ve doğasına uygun iş ve görevlerin de söz konusu olabileceği hesaba katılmalıdır.

* Kendi değer ve medeniyetimize dayalı olarak kadının ve erkeğin uğradığı haksızlıkların önüne geçecek teoriler, modeller geliştirilmeli ve bunların uygulama alanları geliştirilmelidir.[15]

[15] Toplumsal Cinsiyet Eşitliği kavramının daha ayrıntılı bir analizi ve TCE Politikalarının uygulandığı ülkelerdeki kadın ve ailenin durumunu Türkiye ile karşılaştırmalı bir şekilde analiz eden "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile (İzlanda-Finlandiya-Norveç-İsveç-Türkiye)" araştırmasını inceleyiniz.

Bu metin toplumsal cinsiyet hakkında kısa ve özet bir bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Daha ayrıntılı bilgi için dipnotlarda verdiğimiz kaynakları inceleyebilirsiniz.

aile
akademisi

www.aileakademisi.org

E-posta: aileakademisi@hotmail.com

Telefon: 0.224. 225 47 41

GSM: 0551 215 19 02

Adres: Alacamescid Mh. Çancılar Cd.

Erdoğan Çakar İş Hanı 62/25

Osmangazi/Bursa